

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПАРАДИГМИ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ТА СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ: ФОКУС СУЧАСНИХ НАРАТИВІВ VS ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ

Статтю присвячено аналізу векторів сучасної освіти в контексті європеїзації вітчизняної вищої школи й осучаснення механізмів професійного поступу освітян крізь призму формування ними власної траєкторії особистісного розвитку. Узагальнення результатів науково-педагогічних досліджень дозволило виділити й охарактеризувати спектр освітніх проблематик, зважаючи на реалії XXI століття загалом і впровадження європейських стандартів щодо реалізації освітнього процесу у вищій школі та системі післядипломної педагогічної освіти зокрема.

У розвідці сфокусовано увагу на зіставленні традиційних практик організації освітнього процесу із сучасними наративами. Головну увагу приділено висвітленню досвіду європейських країн щодо застосування ефективних механізмів диджиталізації в освітньому процесі у вищій школі та підвищення фахової майстерності освітян. Репрезентовано широкий спектр технологій, методів і прийомів навчання, що супроводжуються інструкціями щодо їх застосування в освітньому процесі. Автори загострили увагу на візуалізації дисциплінарних кейсів, зважаючи на сучасні реалії та форми поширення інформації.

Серед методів дослідження зазначено як теоретичні (аналіз, синтез, індукція, дедуція, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування та конкретизація), так й емпіричні (метод педагогічного спостереження, що передбачив пізнання наративів дійсності, зовнішніх зв'язків і ставлень; ефективності використання та віддання переваги окремим технологіям, методам і прийомам навчання з подальшим обґрунтуванням). Зроблено висновок про необхідність дослідження стрижневих аспектів, що постали в умовах існування диджиталізованого суспільства через вивчення та пошук ефективних механізмів щодо реалізації таких концептуально-освітніх векторів: організації проєктної діяльності, осучаснення технологій, методів і прийомів навчання, поєднання різних технік / форм оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, впровадження інтегрованих підходів щодо вивчення широкого спектра дисциплін, пошуку дієвих механізмів організації ефективного зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу тощо.

Ключові слова: концептуальні парадигми, європеїзація освітнього процесу, вища школа, професійний поступ освітян, освітні наративи, традиціоналізм, осучаснення освітнього контенту, проєктні та дебатні технології навчання, візуалізація дисциплінарних кейсів, диджиталізація.

Швидкозмінна природа суспільства та професійної діяльності означає, що фахових умінь і навичок все частіше стає не досить. Ускладнення організації роботи, збільшення типів завдань, які працівники повинні виконувати, впровадження гнучких моделей роботи та методів командної роботи означають, що діапазон навичок, які використовуються на робочому місці, постійно розширюється. Адже суспільство загалом є менш однорідним, ніж у минулому, тому особистісні компетенції (здатність до адаптації, вирішувати проблеми та приймати ризики, толерантність, командна робота, мобільність та самостійність тощо) більш потрібні, якщо люди житимуть разом у терпимості та повазі один до одного. Найважливішою із цих компетенцій є здатність до навчання – збереження цікавості й інтересу до нових розробок і навичок – без якої неможливе навчання упродовж життя [14, с. 10].

У цьому контексті навчитися вчитися є квінтесенцією інструмента для навчання впродовж життя, отже, освіта та навчання повинні забезпечувати навчальне середовище для розвитку цієї компетентності для всіх громадян, зокрема й осіб із меншими можливостями, та через різні навчальні середовища (формальне, неформальне й інформальне) [15, с. 127].

Глобалізаційні процеси XXI ст., створення глобального інформаційного суспільства, що значною мірою впливає на світовий ринок освітніх послуг, транснаціоналізація й інтернаціоналізація вищої та післядипломної педагогічної освіти виявляються у процесі універсалізації освітнього планування, що здійснюється завдяки ринковому попиту на фахівця певного типу.

Ці зміни відобразилися на розробленні та реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти та на робочих місцях. Пов'язані вони, серед іншого, із глобалізаційними процесами, які ставлять перед різними державами завдання, щодо уніфікації освітніх стандартів. Водночас уніфікація більшою мірою орієнтується на західноєвропейський досвід. Україна європеїзує галузь освіти з огляду на орієнтацію країн Європейського Союзу (далі – ЄС) у напрямках: ефективності в наданні освітніх послуг, які повинні забезпечувати здатність до трансформацій; підтримки фінансування галузі освіти. Реформаторська діяльність в галузі освіти України, впровадження та прийняття європейських стандартів в освіті стало однією із цілей, які посилюють її європеїзацію. Водночас неминучими стають виклики різноманітних форм модернізації освіти й управління нею.

Європеїзація як така є досить популярним предметом дослідження у світовому й українському науковому просторі (К. Барнетт, К. Ворд, О. Ковальов, К. Коувеліотіс, Н. Ладо, Ф. Пфетч, Г. Е. Русконі, О. Фісун та інші). Питання європеїзації освіти розкриваються у працях О. Бодика, П. Броудфута, О. Бульвінської, О. Василенко, Н. Галицької, С. Золотухіної, І. Калініної, Д. Кріка, І. Письменної, Т. Саарінена, Т. Сорочан, У. Фредріксона, А. Хаапакорпі, Б. Хоскінса й інших.

Незважаючи на широкий спектр праць із питань європеїзації вищої освіти України, функціонування вітчизняної освіти в загальноєвропейському освітньому просторі, наближення різних рівнів освіти до європейських освітніх норм і стандартів, цілісного дослідження, яке б чітко виокремлювало тематичні напрями в межах проблематики розвідки та детального комплексного продукування наукових концептів щодо їхнього змістового контенту з репрезентацією орієнтовних практико-зорієнтованих підходів / дієвих діяльнісних технік, які можуть стати у пригоді під час реалізації освітнього процесу у вищій школі / заходів-каталізаторів на шляху до осучаснення траєкторії особистісного поступу фахівців, не проводилося. Зважаючи на це, постала потреба в акумуляції великого за обсягом наукового контенту з метою комплексного висвітлення освітніх процесів з урахуванням здобутків європейських країн, потреб українського суспільства та вимог держави. Це й зумовило вибір проблематики для дослідження та продукування її ключових “меседжів” за траєкторією: “Українська освіта – досвід інших країн Європи”.

Мета статті – виокремити змістові вектори в межах європеїзації освітнього процесу, а також репрезентувати орієнтовний спектр технологій, методів і технік, що сприятимуть осучасненню парадигми навчання у вищій школі та підвищенню кваліфікації освітян у системі післядипломної педагогічної освіти.

Зважаючи на сучасні освітні наративи, стрижнево та семантично пов’язані зі стрімкими процесами європеїзації, доцільно звернути увагу на тенденції щодо виокремлення ціннісного “пантеону”, який має бути в арсеналі кожного освітянина та його студентів на рівні партнерства. Необхідно репрезентувати та деталізувати загальні тематичні напрями в межах євроінтеграції, які постали на часі. Так, О. Бодик стверджує, що знайомство з позитивним і негативним зарубіжним досвідом є умовою більш глибокого осмислення наших власних проблем, виправлення помилок, ухвалення оптимальних рішень і пошуку шляхів формування ефективної вітчизняної системи освіти дорослих [2, с. 28]. С. Золотухіна, О. Іонова та С. Лупаренко зазначають, що європейські освітні традиції ґрунтуються на демократії та толерантності як на керівних принципах суспільного життя й організації суспільства та політичної системи [8, с. 43]. О. Василенко зосереджує увагу на громадянській освіті та вихованні в дусі прав людини як пріоритетному напрямі діяльності Ради Європи і європейського суспільства, освітньої політики й сучасних освітніх реформ багатьох країн Європи, що зумовлює розроблення нової повноцінної системи громадянського виховання в Україні з орієнтацією на позитивний світовий і європейський досвід у цій сфері, зважаючи на національно-державні особливості [4]. Н. Галицька актуалізує проблематику щодо світового досвіду функціонування проєктів у сфері вищої освіти, зазначаючи, що система вищої освіти України поступово інтегрується в Європейський простір [6].

Експерти стверджують [16–19], що в результаті цифрової революції світ освіти зазнає масштабних змін. Нові технології створюють можливості для навчання, які витісняють традиційні системи освіти, дозволяючи людям будь-якого віку навчатися у своєму власному темпі. Однак це створює новий тиск на системи освіти, безпосередньо впливає на роботу вчителів, від яких очікується, що вони поєднуюватимуть якість і справедливість, забезпечуватимуть вимірювані результати, пропонуватимуть привабливі навчальні програми та готуватимуть молодих людей до роботи, якої ще не існує. З огляду на все це освіта потребує нового імпульсу.

У вирі сучасних освітніх реалій важливим є акцентування уваги на освітніх практиках, зорієнтованих на посилення візуалізації навчальної інформації та розвиток різних типів мислення. З-поміж іншого, вони також є підвалинами в контексті розвитку елементів “медіаграмотної свідомості”, продукування власних ідей і життєвих наративів кожної особистості. Важливим є переформатування організації освітнього процесу таким чином, щоб відійти від системи навчання, яка базувалася на наданні знань учням у “готовому” вигляді (пасивне навчання, що ґрунтувалося на запам’ятовуванні та ключових аспектах відтворення інформаційного матеріалу шляхом звичайного, неаналітичного переказу). Вагоме значення має розвиток критично-свідомісних ставлень, зважаючи на “кліпове” мислення у студентів і більшості осіб серед викладацької спільноти, що передбачає: використання різних технологій, методів і прийомів навчання з поєднанням елементів медіаграмотності (вправи та завдання, пов’язані з аналізом відеофрагментів, мемів, мотиваторів, демомотиваторів, карикатур, плакатів, постерів, фотографій тощо); опрацювання джерел різного виду, зокрема – аудіовізуальних; використання QR-кодів, покликань на сайти тощо.

На часі “перезавантаження” особливостей функціонування освітнього простору / середовища як такого. На нашу думку, організація середовища для навчання та реалізація передачі знань, формування вмінь і навичок під час освітнього процесу є взаємопов’язаними. На початку заняття ми маємо організувати, мотивувати студентів / студенток, зважаючи на вже набутий ними досвід. Мотивація є тим “нагальним функціоналом” який сприяє продукуванню певних дій. Як мотиваційні прийоми доцільно переглядати відео про загальнолюдські цінності, що сприятиме налаштуванню здобувачів освіти на позитивні емоції.

Вагоме значення перед початком опанування нового матеріалу має “міні етап” із вироблення правил роботи під час занять (за аналогією проведення тренінгів орієнтовно). Це сприятиме демократизації освітнього процесу та більш ефективній, умотивованій та злагодженій роботі студентів / студенток спільно з викладачем, який має бути фасилітатором, модератором і коучем водночас.

Осучаснення освітнього процесу неможливе без оновлення та трансформації технологій, методів і прийомів навчання – “інструментарію” сучасного викладача вищої школи. Л. Сігаєва вважає, що якість фахової підготовки має забезпечувати конкурентоспроможність випускників вищої школи на ринку праці на засадах неперервного навчання з використанням активних методів, які викликають інтерес до пізнання нового,

розвивають творчий потенціал особистості [12, с. 112]. Робота в парах / групах – на часі. Під час створення колективних творчих проєктів варто заздалегідь продумати чіткий інструктаж щодо виконання дій.

Зважаючи на сучасні реалії та стрімкий розвиток диджиталізації суспільного життя загалом, варто звернути увагу на скрайбінг – техніку візуалізації навчального контенту. Її використання сприяє долученню до активної участі в роботі осіб, яким зручніше продукувати свої думки у візуалізованому форматі (напр., створення невеличких проєктів, зокрема – з використанням структурно-логічних схем).

Формування онлайн-кейсів із технологіями, методами та прийомами навчання, доцільними для використання на певних етапах вивчення навчального контенту, – взаємопов'язане із широким спектром наукових принципів. Одними з найбільш багатоаспектних є історичні принципи, які доцільно популяризувати не тільки під час вивчення історичної ретроспективи. Зокрема, принцип історизму передбачає розгляд будь-якого явища, події або окремої постаті у взаємозв'язку, зважаючи на передумови, перебіг подій і наслідки. Попри те, що принцип історизму безпосередньо пов'язаний зі спектром знань з історичної тематики, беручи до уваги тенденції щодо стрімкої інтеграції міжпредметних / міждисциплінарних зв'язків, він посідає одне із чільних місць та допомагає заповнити лакуни у проблематиці, пов'язаній із підходами до реалізації принципів інтеграції, яка надає можливість розкрити цілісну картину світу. Принцип багаторакурсності (багатоперспективності) сприяє вивченню широкого спектра проблематик із різних боків, зважаючи на протилежні світоглядні наративи. Цікавим для використання під час вивчення різних дисциплін є впровадження елементів “Публічної історії” (“Public History”), яка вивчає події, ґрунтуючись на “публічному” контенті (художні фільми, плакати, анекдоти, комікси, пісні тощо (“неакадемічна історія”). Це надає змогу “оживити” контент будь-якої гуманітарної дисципліни в межах “людського простору”. О. Бульвінська акцентує увагу на ключових особливостях “кейс-методу”, який полягає в тому, що студентам пропонують осмислити реальну економічну, соціальну, побутову чи іншу проблемну ситуацію, пов'язану з майбутньою професією, і запропонувати спосіб дій для виходу з неї [3, с. 92].

Велике значення має цілеспрямовано “сконструйований” зворотний зв'язок (фідбек). Він повинен бути активним, цікавим та сприяти наданню можливостей висловити власні думки всім учасникам / учасницям освітнього процесу. Якщо викладач та здобувачі освіти можуть “обмінятися” своїми враженнями, почути один одного та відповісти на поставлені питання – мету фідбеку досягнуто. Варто зазначити, що тільки після детального критичного аналізу змістового контенту доцільно підбивати підсумки.

Турнірні та дебатні технології навчання сприяють розвитку широкого спектра компетентностей. Дебатні технології допомагають призвичаїтися до ґрунтовного обстоювання власних позицій у контексті актуальних проблем. Питання вирізняються “бінарністю” (подвійністю): “Українське право та світові правові системи: взаємозв'язок національного й універсального?”, “Олекса Довбуш: розбійник чи народний месник?” тощо. Після виступів доповідачів / доповідачок обов'язково має репрезентуватися тяжіння до одного із двох аспектів у проблематиці. Структурно-тематичні наративи щодо побудови питань, зазначених вище, дещо споріднені з “компаративістикою” (зіставне літературознавство). Її підходи та прийоми надають змогу розвивати вміння та навички щодо виділення головних ознак окремих постатей, подій, явищ, процесів, визначати їхні переваги та недоліки. Під час дебатів доцільно поєднати реалізацію компаративних витоків із принципом історизму. Це сприятиме можливості демократично та раціонально висловити свою думку, з дотриманням толерантного ставлення до світоглядних орієнтирів інших учасників. Завдяки бінарним питанням, закумуляованим в освітньому середовищі, ми здатні сформулювати у студентства та викладачів вищої школи “критично-медійне” мислення в контексті вибору: зважаючи на наявні аспекти за і проти, вони можуть обрати свою траєкторію усвідомлення певної проблематики та запропонувати шляхи щодо її вирішення.

Одним із сучасних трендів є “гейміфікація” (“ігровізація”, “геймізація”), що передбачає використання ігрових практик і механізмів у неігровому контексті. О. Бульвінська зазначає, що ігрові методики (ділові, імітаційні, рольові, комп'ютерні) стимулюють формування практичних навичок і вмінь для формування дослідницької компетентності, сприяють розвитку творчого мислення, виробленню індивідуального стилю спілкування [3, с. 94]. Водночас, зважаючи на стрімке використання ігрових технологій в освітньому процесі, у грі варто не загубити змістове наповнення певної дисципліни, що викладається у вищій школі. Має бути певний баланс між використанням візуальних, ігрових форматів (сучасні наративи) щодо опрацювання навчального матеріалу та продукуванням інформації в лекційному ракурсі (традиційна складова частина).

Одна зі стрижневих проблематик у межах осучаснення освітнього процесу – оцінювання навчальних досягнень студентів / студенток. Зараз у вищій школі змінюється його загальна мета – воно припиняє бути лише інструментом оцінювання успішності здобувача освіти, а стає засобом навчання для викладача також. На відміну від традиційного оцінювання, зорієнтованого на отримання “звіту” про результати навчання студентів, їхню градацію (деяким чином “рейтингування”), формувальне оцінювання націлене на отримання цілісної картини навчання кожного здобувача вищої освіти, його поступу на шляху до досягнення цілей. І. Калініна вважає, що оцінювання може стати формувальним тільки після його постійного застосування, надання студентам негайного зворотного зв'язку [9, с. 289].

Диджиталізація (цифровізація) – один із викликів, що постав перед сучасною когортою освітян та студентства. На нашу думку, із “цифрою” простіше та швидше сформулювати персоналізований підхід до здобувачів освіти, упровадити диференційоване навчання, яке враховує потреби кожного. Дослідження проблеми

дистанційного навчання надало змогу виявити потреби викладачів щодо опанування додаткових знань і вмінь, без яких подальше системне запровадження онлайн-навчання є неможливим. Серед них: загальні навички роботи з IT-технологіями; розроблення завдань для організації активної й інтерактивної взаємодії учнів під час проведення онлайн-занять; можливості й особливості роботи з окремими онлайн-інструментами та платформами; проектування завдань для моніторингу й оцінювання академічної успішності здобувачів освіти; організація оцінювання їхніх навчальних результатів тощо [1, с. 73].

Мова створює “код спільності” між нами. На часі вивчення іноземних мов. Метою є не тільки долучення до світової мовно-літературної скарбниці видатних літераторів, але й здатність вільно орієнтуватися в царині програм з іншомовним інтерфейсом, використання яких стане у пригоді під час створення якісного навчального медіаконтенту. Щоб здобувачі освіти успішно опанували програмний матеріал, викладачам доцільно: використовувати хмарне освітнє середовище для розміщення цікавих вправ; створювати віртуальні навчальні кабінети для здійснення дистанційного навчання; використовувати навчальні підручники, оснащені QR-кодами; організувати роботу на онлайн-платформах для розміщення групових проєктів тощо; орієнтуватися в особливостях функціонування онлайн-програм для створення мемів, електронних книг, буклетів; залучати студентство до роботи з Картами Google, які надають можливість віртуально подорожувати світом, розглядати відомі архітектурні пам’ятки тощо.

Інтеграція в навчання – один зі стрижневих освітніх аспектів. І. Письменна виділяє такі переваги інтегрованого навчання: більш чітке розуміння кожного предмета в різних контекстах; поглиблене розуміння будь-якої теми, завдяки її дослідженню через різноманітну проблематику навколишнього середовища; краще усвідомлення комплексного підходу; удосконалення навичок системного мислення тощо [11, с. 173].

Науковці звертають увагу на деякі аспекти “фінського дива” крізь призму інтеграційних процесів, що передбачають: мультидисциплінарність та інтеграційний підхід до вивчення дисциплін; можливості для розвитку особистості, інклюзивну освіту; акцент на досягненнях студента, а не на оцінках; приділення великої уваги спорту та фізичній активності щодня поза заняттями з фізкультури тощо [2, с. 38–45].

Реалізація траєкторії професійного поступу в системі післядипломної педагогічної освіти – одна з найбільш актуальних проблематик у межах розбудови освітнього процесу, зважаючи на сучасні виклики та подальші перспективи в розвитку вітчизняної освіти. О. Волярська й О. Пастушок серед основних напрямів розвитку освіти дорослих в міжнародному середовищі визначають такі: упровадження кредитної системи й бально-рейтингового оцінювання; розроблення та реалізацію індивідуальних програм освіти; організацію взаємодії з ринком праці, замовниками та споживачами професіональних кадрів та ін. [5, с. 53]. Т. Сорочан вважає, що інноваційним напрямом забезпечення професійного розвитку вчителів є проєкти професійного розвитку. Їхня мета полягає в підготовці таких категорій: тренерів, консультантів, експертів, тьюторів [13, с. 276]. Не менш ефективною формою проведення підвищення кваліфікації є участь освітян у постійно діючих семінарах із використанням діяльнісних практик і тренінгових технологій. На думку Н. Марченко, найефективнішими видами семінарів є такі: семінар-дискусія, семінар-навчально-рольова гра, семінар-дослідження, кейс-семінар тощо [10, с. 150].

У наявній науковій літературі про ефективний безперервний професійний розвиток учителя погоджуються з тим, що він повинен охоплювати конкретну тему, дозволяти залучення із часом і пропонувати інтерактивний досвід. Окрім того, успішні програми професійного розвитку заохочують розвиток учительських навчальних спільнот і підтримують освітян у прагненні систематично ділитися своїми знаннями та досвідом. Якщо вчителі не будуть “головними акторами” у своєму власному розвитку, їм буде неможливо встигати за швидкими змінами в політичній, культурній, економічній, особливо технологічній, сферах суспільного життя. Л. Дарлінг-Хаммонд та інші, у результаті проведеного аналізу методологічних досліджень, які продемонстрували позитивний зв’язок між безперервним професійним розвитком учителя, педагогічною практикою та результатами студентів, виділяють такі елементи ефективного професійного розвитку: орієнтацію на зміст, активне навчання, співпрацю вчителів, моделі ефективної практики, коучинг і експертну підтримку, час на роздуми і зворотний зв’язок, стали тривалість [16, с. 144].

Жоден із цих елементів не обмежується сценаріями професійного розвитку на місці; вони однаково стосуються онлайн-навчання. К. Г. Пауелл і Я. Бодур, визначаючи окремі елементи для ефективного професійного розвитку вчителя в інтернеті й онлайн-навчання дорослих, виділяють шість особливостей дизайну та реалізації, які має інтегрувати професійний розвиток учителів онлайн:

1. Задовольняти конкретні навчальні потреби вчителів, наприклад, через оцінку потреб і заохочення педагогів до визначення ціннісного змісту та підходів до навчання.
2. Бути корисним засобом для вирішення проблем, пов’язаних із практикою викладання або навчання студентів.
3. Підтримувати взаємодію та співпрацю для залучення всіх здобувачів освіти до онлайн-спільнот.
4. Інтегрувати автентичні завдання та дії, які відображають практику вчителя через реальні ситуації в аудиторії.
5. Інтегрувати рефлексію, щоб допомогти учасникам контекстуалізувати нову інформацію до власного навчального контексту.

6. Зрозуміти взаємозв'язок технологій, змісту, педагогіки та студентів, щоб ефективно впроваджувати та надавати інші функції, згадані вище [16, с. 145].

Непересічне місце у проблематиці дослідження посіли механізми та наративи в контексті моніторингу якості вищої освіти. Т. Завгородня аналізує зарубіжний досвід щодо моніторингу якості вищої освіти. Зокрема, у країнах Балтії переважають експертні форми оцінки якості освітніх програм, увага до внутрішньоуніверситетської освітньої політики й системи контролю якості (відвідування, бесіди, різноманітні форми контролю тощо) [7, с. 169]. Водночас важливо, беручи до уваги в Україні досвід європейської вищої школи моніторингу якості освіти в контексті сучасних євроінтеграційних процесів, зберегти національну ідентичність [7, с. 169].

Висновки. Отже, сучасний викладач повинен розуміти, що живе в період кардинальних трансформацій освітнього середовища. У процесі дослідження чітко викристалізувалися кілька тематичних векторів щодо європеїзації освітнього процесу, на яких доцільно зосередити увагу:

- ціннісно орієнтовані підходи в навчанні, притаманні системам освіти західноєвропейських держав;
- поєднання формувального та традиційного форматів оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти вищої школи;
- творчий підхід до викладання навчального контенту й організації освітнього процесу на засадах людиноцентризму;
- дотримання “методичного балансу” у контексті процесів, пов’язаних із “гейміфікацією”;
- осучаснення традиційних і добір сучасних технологій, методів та прийомів навчання, у яких домінують завдання / вправи, що сприятимуть розвитку критичного та логічного мислення, аксіологічної компетентності тощо;
- мобільність щодо участі в міжнародній проєктній діяльності;
- диджиталізація освітнього процесу тощо.

Перспективи подальшого дослідження передбачають:

- більш деталізоване зіставлення реалізації на практиці деяких векторів через застосування реальних освітніх технік на теренах України та в інших країнах Європи;
- визначення загальних ключових “маркерів” європеїзації освітнього процесу, зважаючи на науковий доробок у вивченні цієї проблематики іноземними науковцями;
- подолання викликів і освітньо-змістових “лакун”, що не сприяють мобільнішому поширенню досвіду країн Європи в межах реалізації процесів європеїзації освітнього простору;
- упровадження досвіду європейських країн щодо особливостей організації та реалізації роботи, яка сприятиме професійному зростанню дорослих (аспект андрагогіки).

Використана література:

1. Бодик О. Платформа MOODLE як інструмент реалізації дистанційного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів іноземних мов. *Control Systems and Computers*. 2021. №№ 5–6. С. 72–87. DOI: 10.15407/csc.2021.05-06.072.
2. Бодик О. Скандинавський слід. Освіта впродовжиття. *Шкільний світ*. Липень–серпень 2021. №№ 7–8 (855–856). С. 28–47.
3. Бульвінська О. Сучасні методи навчання і викладання на основі дослідження: зарубіжний досвід. *Освітнологічний дискурс*. 2019. №№ 1–2. С. 83–103.
4. Василенко О. Становлення і розвиток громадянської освіти в європейських країнах. URL: <https://bit.ly/3AGJU0o> (дата звернення: 28.08.2022).
5. Волярська О., Пастушок О. Особливості розвитку освіти дорослих у європейських країнах. *ScienceRise. Pedagogical Education*. 2016. № 7. С. 51–54. URL: <https://bit.ly/3AtcqYy> (дата звернення: 28.08.2022).
6. Галицька Н. Світовий досвід функціонування проєктів у сфері вищої освіти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 7. URL: <https://bit.ly/3Kp4Z9r> (дата звернення: 28.08.2022).
7. Завгородня Т. Зарубіжний досвід моніторингу якості вищої освіти в дослідженнях вітчизняних науковців. *Педагогічний альманах*: збірник наукових праць. 2020. Вип. 45. С. 165–171.
8. Актуальні цінності сучасної європейської освіти / С. Золотухіна та ін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: збірник наукових праць. 2021. Вип. 76. Т. 1. С. 42–46.
9. Калініна І. Формувальне оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти. *Грааль науки*. Червень 2021. № 5. С. 285–290. URL: <https://bit.ly/3Tq2kQX> (дата звернення: 28.08.2022).
10. Марченко Н. Форми підвищення кваліфікації вчителів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2019. Т. 2. № 24. С. 148–153.
11. Письменна І. Імплементція зарубіжного досвіду щодо використання принципів інтегрованого навчання у вищій школі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Педагогіка і психологія”*. 2019. № 1. С. 169–175. URL: <https://bit.ly/3RltAy9> (дата звернення: 28.08.2022).
12. Сігаєва Л. Зарубіжний досвід управління вищою освітою: основні тенденції. *Вісник Черкаського університету. Серія “Педагогічні науки”*. 2017. № 10. С. 106–113.
13. Сорочан Т. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 20 (231). С. 274–284.
14. Education Council. Report from the Education Council to the European Council: “The concrete future objectives of education and training systems” (Brussels, European Council). 2001.14 February. URL: <https://bit.ly/3dZBuyI> (дата звернення: 28.08.2022).
15. Fredriksson U., Hoskins B. The development of learning to learn in a European context. *Curriculum Journal*. 2007. № 18 (2). P. 127–134. DOI: 10.1080/09585170701445921.

16. A pedagogical model for effective online teacher professional development – findings from the Teacher Academy initiative of the European Commission / B. Hertz et al. *European Journal of Education*. 2022. № 57. P. 142–159. DOI: 10.1111/ejed.12486.
17. Katsarova I. Teaching careers in the EU: Why boys do not want to be teachers [Briefing]. 2019. URL: <https://bit.ly/3pPIEt0> (дата звернення: 28.08.2022).
18. Poszytek P., Budkowska L. Teachers' continuing professional development: trends in European countries. *Teacher Education Policy and Practice. International Perspectives and Inspirations* / M. Tonna and J. Madalińska-Michalak (Eds.). Warsaw : Foundation for the Development of the Education System, 2018. Vol. 1. P. 64–78.
19. Rømer M. (Ed.). *Teacher Education in Europe – An ETUCE Policy Paper*. Brussels : European Trade Union Committee for Education, 2008. 64 p. URL: <https://bit.ly/3TnWRdq> (дата звернення: 28.08.2022).

References:

1. Bodyk O. P. (2021). Platforma MOODLE yak instrument realizatsii dystantsiinoho navchannia u protsesi pidhotovky maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov [MOODLE platform as a tool for implementing distance learning in the process of training future teachers of foreign languages]. *Control Systems and Computers*. № № 5–6. S. 72–87. DOI: 10.15407/csc.2021.05-06.072 [in Ukrainian].
2. Bodyk O. (2021). Skandynavskiy slid. Osvita vprodovzh zhyttia [Scandinavian trail. Education throughout life]. *School world*. № № 7–8 (855–856). S. 28–47 [in Ukrainian].
3. Bulvinska O. (2019). Suchasni metody navchannia i vykladannia na osnovi doslidzhennia: zarubizhnyi dosvid [Modern methods of learning and teaching based on research: foreign experience]. *Educational discourse*. № № 1–2. S. 83–103 [in Ukrainian].
4. Vasylenko O. V. (2014). Stanovlennia i rozvytok hromadianskoi osvity v yevropeyskykh krainakh [Formation and development of civic education in European countries]. URL: <https://bit.ly/3AGJU0o> (data zvernennia: 28.08.2022) [in Ukrainian].
5. Voliarska O. S., Pastushok O. I. (2016). Osoblyvosti rozvytku osvity doroslykh u yevropeyskykh krainakh [Features of the development of adult education in European countries]. *ScienceRise. Pedagogical Education*. № 7. S. 51–54. URL: <https://bit.ly/3Atc-qY> (data zvernennia: 28.08.2022) [in Ukrainian].
6. Halytska N. V. (2017). Svitovyi dosvid funktsionuvannia proektiv u sferi vyshchoi osvity [World experience of the operation of projects in the field of higher education]. *Public administration: improvement and development*. № 7. URL: <https://bit.ly/3K-p4Z9r> (data zvernennia: 28.08.2022) [in Ukrainian].
7. Zavhorodnia T. K. (2020). Zarubizhnyi dosvid monitorynhu yakosti vyshchoi osvity v doslidzhenniakh vitchyznianskykh naukovtsiv [Foreign experience of monitoring the quality of higher education in the research of domestic scientists]. *Pedagogical almanac*. Collection of scientific papers. Vyp. 45. S. 165–171 [in Ukrainian].
8. Zolotukhina S. T., Ionova O. M., Luparenko S. Ye. (2021) Aktualni tsinnosti suchasnoi yevropeiskoi osvity [Current values of modern European education.]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*: Collection of scientific papers. Vyp. 76. T. 1. S. 42–46 [in Ukrainian].
9. Kalinina I. M. (2021). Formuvalne otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen zdobuvachiv vyshchoi osvity [Formative assessment of educational achievements of higher education applicants.]. *The grail of science*. № 5. S. 285–290. URL: <https://bit.ly/3Tq2kQX> (data zvernennia: 28.08.2022) [in Ukrainian].
10. Marchenko N. (2019). Formy pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv [Forms of professional development of teachers]. *Current issues of humanitarian sciences*: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University. T. 2. № 24. S. 148–153 [in Ukrainian].
11. Pysmenna I. I. (2019). Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu shchodo vykorystannia pryntsyviv intehrovanoho navchannia u vyshchii shkoli [Implementation of foreign experience in using the principles of integrated education in higher education]. *Bulletin of Alfred Nobel University*. Series: Pedagogy and psychology. №. 1. S. 169–175. URL: <https://bit.ly/3RltAy9> (data zvernennia: 28.08.2022) [in Ukrainian].
12. Sihaieva L. Ye. (2017). Zarubizhnyi dosvid upravlinnia vyshchoiu osvitoiu: osnovni tendentsii [Foreign experience of higher education management: main trends]. *Cherkasy University Bulletin: Pedagogical Sciences*. № 10. S. 106–113 [in Ukrainian].
13. Sorochan T. (2011). Nastupnist profesiinoho rozvytku vchyteliv u systemi universytetskoi ta pslidiadyploinoi osvity [Continuity of professional development of teachers in the system of university and postgraduate education]. *Bulletin of Taras Shevchenko Luhansk National University*. № 20 (231). S. 274–284 [in Ukrainian].
14. Education Council. Report from the Education Council to the European Council: “The concrete future objectives of education and training systems” (Brussels, European Council). 2001. 14 February. URL: <https://bit.ly/3dZBuyl> (accessed on: 28.08.2022).
15. Fredriksson U., Hoskins B. (2007). The development of learning to learn in a European context. *Curriculum Journal*. № 18 (2). Pp. 127–134. <http://dx.doi.org/10.1080/09585170701445921>.
16. Hertz B., Grainger C. H., Tasic H. D., Laurillard D., Murray M., Fernandes L., Gilleran A., Rojas R. D., & Rutkauskienė D. (2022). A pedagogical model for effective online teacher professional development – findings from the Teacher Academy initiative of the European Commission. *European Journal of Education*. № 57. Pp. 142–159. <https://doi.org/10.1111/ejed.12486>.
17. Katsarova I. (2019) Teaching careers in the EU: Why boys do not want to be teachers [Briefing]. URL: <https://bit.ly/3pPIEt0> (accessed on: 28.08.2022).
18. Poszytek P., Budkowska L. (2018) Teachers' continuing professional development: trends in European countries. In: M. A. Tonna and J. Madalińska-Michalak (Eds.). *Teacher Education Policy and Practice. International Perspectives and Inspirations*. Warsaw: Foundation for the Development of the Education System. Vol. 1. Pp. 64–78.
19. Rømer M. (Ed.). (2008). *Teacher Education in Europe – An ETUCE Policy Paper*. Brussels: European Trade Union Committee for Education. 64 p. URL: <https://bit.ly/3TnWRdq> (accessed on: 28.08.2022).

Bodyk O., Salahub L. Conceptual paradigms of the Europeanization of the educational process in higher school and the system of postgraduate pedagogical education: focus of modern narratives vs traditionalism

The article deals with the analysis of the vectors of modern education in the context of the Europeanization of the national higher education and the modernization of the mechanisms of teachers' professional development in the light of the formation of their own personal development trajectories. Generalization of the results of scientific and pedagogical researches made it possible to identify and characterize the range of educational issues, taking into account the realities of the 21st century in general and the introduction of European standards for the implementation of the educational process in higher education and the system of postgraduate pedagogical education in particular.

The paper focuses on the comparison of traditional practices of organizing the educational process with modern narratives. Particular attention is paid to describing the experience of European countries in the development of effective mechanisms for the implementation of digitalized processes in higher education and improving the professional skills of educators. The study represents a wide range of technologies, methods and teaching techniques, accompanied with instructions for their use in the educational process. The authors concentrate on the visualization of disciplinary cases, taking into account modern realities and forms of information dissemination.

The article uses both theoretical (analysis, synthesis, induction, deduction, comparison, classification, generalization, abstraction and specification) and empirical (method of pedagogical observation, involving the knowledge of narratives of reality, external relations and attitudes; efficiency of use and preference for certain technologies, methods and techniques of teaching with subsequent justification) research methods.

It is concluded that it is necessary to study the core aspects that have arisen in the conditions of the existence of a digitalized society through the study and search for effective mechanisms for the implementation of such conceptual and educational vectors as: organizing project activities, modernizing teaching technologies, methods and techniques, combining various techniques / forms of assessing and evaluating educational achievements of applicants for education, implementation of integrated approaches to studying a wide range of disciplines, the search for effective mechanisms for organizing effective feedback between participants in the educational process, etc.

Key words: *conceptual paradigms, Europeanization of educational process, higher education, professional development of educators, educational narratives, traditionalism, modernizing educational content, project and debate learning technologies, visualization of disciplinary cases, digitalization.*

UDC 378.4 (438)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.02>

Havran M., Krokhmalna Z.

IMPROVING INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS TRAINING SYSTEM IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION (EXPERIENCE OF POLAND)

The article studies training system of international relations specialists in Poland considering European integration processes. The importance and topicality of the problem are substantiated. The purpose and objectives of the investigation have been determined. A variety of programmes for receiving Bachelor's degree in the field of international relations, opportunities for exchange and internship programmes have been examined. The achievements and peculiarities of higher educational system in Poland, as well as the basic features of Polish higher education institutions have been considered. The curricula for students majoring in International Relations at famous Polish universities such as Jagiellonian University and University of Warsaw have been analysed. It is stated that students initially receive basic knowledge in the chosen specialty, and then study subjects that deepen the understanding of international relations and processes taking place in world politics. The research shows that European Integration course serves the needs of students, widening their awareness about the essence of the process of integration into the European educational, scientific, information and cultural space, issues and principles of the European Union. This course has been proposed by the authors for implementing at Ukrainian higher educational institutions as a compulsory course in international relations training programmes. The authors have also found out that English-taught degree programmes are widely-used in Poland. It is emphasized that their design and implementation need to be an integral part of modernization of training system of international relations specialists in Ukrainian institutes and universities responding to students' interests and concerns of having profound English knowledge for professional purposes and meeting demands on internationalization strategy. The work has led to the conclusion that experience of training international relations specialists in Polish HEIs is valuable for investigation.

Key words: *specialists in international relations, higher education institutions, training specialists, academic discipline, curriculum, tertiary education, Poland.*

(статтю подано мовою оригіналу)

Poland is known to be a well-developed country with top-quality higher education system and excellent perspectives for future employment and making career. Polish higher education institutions (HEIs) provide students with quality educational services, good knowledge and professional skills that recruiters from the whole world rate Polish specialists as exceptionally talented and knowledgeable in their profession and recognize their degrees internationally. The State Accreditation Committee monitors all Polish HEIs and according to its results, more than 80 % of them have a good education and rating [8]. In recent years Poland has strengthened ties with EU and Western countries, so there are many opportunities for successful employment after graduating from the Polish higher schools and universities.